

**UNIVERSITATEA „BABEȘ - BOLYAI” CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE
EDUCAȚIEI**

TEZĂ DE DOCTORAT

**PLANIFICAREA CARIEREI ELEVILOR
(REZUMAT)**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. JURCĂU NICOLAE

DOCTORAND:

POPA (BUDA) LUCIA

CLUJ-NAPOCA

2010

STRUCTURA TEZEI

CONTENTS

INTRODUCTION

PARTEA I - ASPECTE GENERAL – TEORETICE ALE CONSILIERII ȘI ORIENTĂRII PRIVIND CARIERA

CAPITOLUL I - ASPECTE TEORETICE ALE CONSILIERII ȘI ORIENTĂRII PRIVIND CARIERA

I.1. Delimitări conceptuale

I.2. Istoricul activității de orientare școlară și profesională în România

I.3. Teorii ale consilierii și orientării privind cariera

I.3.1. Introducere în teoriile consilierii și orientării carierei

I.3.2. Cariera văzută ca proces al vieții

I.3.3. Cariera – proces de rezolvare de probleme și de luare a deciziilor

I.3.4. Cariera văzută din prisma individului

I.3.5. Cariera creatoare de sensuri

I.3.6. Analize comparative ale teoriilor carierei

I.4. Modele de consiliere privind cariera

I.4.1. Modele generale de consiliere

I.4.2. Modele specifice consilierii privind cariera

I.5. Factorii care influențează consilierea și dezvoltarea carierei

I.6. Standarde de calitate ale consilierii privind cariera

CAPITOLUL AL II-LEA – PRACTICĂ ȘI CERCETARE ÎN CONSILIEREA ȘI ORIENTAREA CARIEREI

II.1. Rezultate ale practicii și cercetării în consilierea și orientarea carierei

PARTEA A II – A – STUDII APLICATIVE

CAPITOLUL I – EVALUAREA NEVOILOR DE CONSILIERE ȘI ORIENTARE PRIVIND CARIERA

I.1. Studiul 1

I.1.1. Obiectivele cercetării

I.1.2. Ipotezele cercetării

I.1.3. Metodologie

I.1.3.1. Participanți

I.1.3.2. Metode folosite

I.1.3.3. Procedură

I.1.4. Rezultate obținute

I.1.5. Discuții

I.2. Studiul 2

I.2.1. Obiectivele cercetării

I.2.2. Ipotezele cercetării

I.2.3. Metodologie

I.2.3.1. Participanți

I.2.3.2. Metode folosite

I.2.3.3. Procedură

I.2.4. Rezultate obținute

I.2.5. Discuții

CAPITOLUL AL II-LEA – STUDIU EXPERIMENTAL – PROIECTUL DE CONSILIERE ȘI ORIENTARE PRIVIND CARIERA ELEVILOR

II.1. Obiectivele cercetării

II.2. Ipotezele cercetării

II.3. Metodologie

II.3.1. Participanți

II.3.2. Metode folosite

II.4. Detalierea conținutului cercetării

II.4.1. Proiectarea și implementarea „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”

II.4.1.1. Introducere

II.4.1.2. Cadrul de desfășurare al cercetării

II.4.1.3. Detalierea conținutului „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”

II.4.1.3.1. Caietul de lucru al elevilor

II.4.1.3.2. Suport de curs pentru profesorii-diriginți

II.4.1.3.3. Model de consiliere privind alegerea carierei, adresat profesorilor consilieri

II.5. Prezentarea și interpretarea datelor cercetării - Evaluarea eficienței „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”

II.5.1. Rezultate obținute

II.5.2. Discuții

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Cuvinte cheie: Proiectul de consiliere și orientare privind cariera elevilor, cogniții disfuncționale, confuzie în luarea deciziei, anxietatea în fața angajamentului, conflict extern, motivație

Teza de doctorat intitulată „*Planificarea carierei elevilor*” este structurată în două părți, care la rândul lor cuprind mai multe capitole.

Prima parte prezintă „*Aspectele general – teoretice ale consilierii și orientării privind cariera*”, fiind împărțită în două capitole. Capitolul I – „*Aspecte teoretice ale orientării și consilierii privind cariera*”, împărțit în șase teme majore, abordează problemele teoretice specifice acestui domeniu. Primele teme stabilesc reperele teoretice între care se desfășoară activitatea de consiliere și orientare privind cariera, cu accent pe definirea conceptelor, prezentarea istoricului activității de orientare școlară și profesională în România și a principalelor teorii specifice domeniului consilierii și orientării carierei. Aceste teorii încorporează perspective diferite ale carierei, prezentând-o ca pe un proces al vieții, ca pe un proces de rezolvare de probleme și de luare a deciziilor, ca și creatoare de sensuri și nu în ultimul rând, ca pe o experiență individuală. O atenție deosebită a fost acordată modelelor de consiliere utile în domeniul carierei și factorilor care influențează consilierea și orientarea carierei elevilor. Având în vedere importanța activității de consiliere și orientare a elevilor, pentru a crește eficiența unor servicii în acest domeniu, s-au făcut numeroase studii, care au condus la concluzia necesității introducerii unor standarde de calitate în domeniul consilierii privind cariera. Standardele de calitate ale consilierii privind cariera sunt descrise în ultima secțiune a acestui capitol.

În capitolul al II-lea, denumit „*Practică și cercetare în consilierea și orientarea carierei*”, sunt prezentate rezultate ale unor studii din domeniul intervențiilor privind alegerea carierei. În proiectarea și implementarea „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”, am utilizat unele dintre rezultatele acestor cercetări.

Whiston, Sexton și Lasoff (1998) au ajuns la concluzia că intervențiile în carieră fără consilier sunt mai puțin eficiente decât intervențiile în carieră realizate de către consilier. O altă descoperire importantă este legată de faptul că intervențiile în grupurile structurate au dat rezultate mai bune decât intervențiile în grupurile neorganizate, nestructurate.

Brown și Krane (2000) au identificat cinci componente importante care asigură eficiența programelor de consiliere și orientare privind cariera:

1. caiete de lucru care să includă teme și exerciții, utile în definirea scopului;
2. întâlniri specifice de căutare a informațiilor de carieră și de identificare a oportunităților, sub îndrumarea unui consilier;
3. asigurarea feedback-ului de către un profesionist, în funcție de nivelul cunoștințelor asimilate referitoare la carieră (cunoștințe de sine, cunoștințe ocupaționale);
4. crearea de oportunități pentru a observa și interacționa cu specialiști din diferite domenii (modele);
5. eforturi sistematice de a facilita clienților construirea propriului suport social, în vederea integrării pe piața muncii.

Peng (2005) a demonstrat că participarea la un curs de luare a deciziilor de carieră, adresat studenților din anul I, le-a redus semnificativ nivelul de anxietate.

Partea a doua se referă la „*Studii aplicative*”.

Direcțiile principale ale cercetării au urmărit:

- a) analiza nevoilor de consiliere și orientare privind cariera elevilor, evidențiată în cadrul studiului 1 și a studiului 2;
- b) determinarea măsurii în care, prin implementarea unui „Proiect de consiliere și orientare privind cariera elevilor”, putem influența pozitiv progresul elevilor în ceea ce privește alegerea unui domeniu educațional sau ocupațional (studiul 3).

În primul capitol al părții a doua, intitulat „*Evaluarea nevoilor de consiliere și orientare privind cariera*” sunt descrise două modalități prin care s-a realizat identificarea acestor nevoi, reflectate în două studii.

STUDIUL 1

Studiul de față evidențiază nivelul preocupărilor pe care elevii le au referitoare la alegerea unui domeniu educațional sau ocupațional și disponibilitatea acestora de a participa la servicii planificate de consiliere și orientare privind cariera.

Obiectivele cercetării

1. Identificarea nivelului de cunoaștere de sine a elevilor.
2. Relevarea celor mai semnificative aspecte care vizează alegerea unui domeniu ocupațional de către elevi.
3. Evidențierea gradului de participare a elevilor la servicii de consiliere și orientare privind cariera.

Ipotezele cercetării

1. Deși participarea la unele activități de consiliere și orientare privind cariera s-a făcut sporadic, există disponibilitate din partea elevilor de a participa la un modul complet, cu durata de un an.
2. Deși elevii dețin anumite cunoștințe despre sine și lumea ocupațională, au dificultăți în alegerea sau urmarea unui anumit domeniu ocupațional.

Metodologie

Participanți

Acest studiu a fost derulat în aprilie 2004 și a implicat participarea a 119 elevi din clasele a XI-a (5 clase) ale unui liceu economic.

Metode folosite

Nevoia de consiliere și orientare privind cariera a fost măsurată printr-un chestionar dezvoltat în cadrul acestui studiu.

Procedură

Participanții la studiu au completat chestionarul în varianta creion - hârtie, în timpul unei ore de dirigenție.

Rezultate obținute și discuții

Se confirmă ipoteza potrivit căreia „deși participarea la unele activități de consiliere și orientare privind cariera s-a făcut sporadic, există disponibilitate din partea elevilor de-a participa la un modul complet, cu durata de un an”. Ne bazăm afirmația pe următoarele rezultate ale cercetării:

Deși doar 21,8% dintre participanții la studiu s-au declarat ca fiind beneficiarii unor activități de consiliere și orientare privind cariera, procentul celor care și-au exprimat dorința de-a participa la derularea unui modul ajunge la 47,9%. Procentul de 36,1%, reprezentând „nehotărâții”, poate fi explicat prin lipsa informațiilor referitoare la conținutul acestui modul și implicit nivelul scăzut de motivație și implicare.

Se confirmă ipoteza potrivit căreia „deși elevii dețin anumite cunoștințe despre sine și lumea ocupațională, au dificultăți în alegerea sau urmarea unui anumit domeniu ocupațional”. Ne bazăm afirmația pe următoarele rezultate ale cercetării:

- Procentul celor care se arată nehotărâți în alegerea și urmarea unei opțiuni ocupaționale, a celor care nu s-au fixat asupra vreunui domeniu ocupațional sau s-au fixat asupra unui domeniu ocupațional, dar nu țin neapărat să-l realizeze, precum și a celor care au mai multe variante în vederea unor eventuale insuccese se ridică la 56,3%.
- Majoritatea motivelor care stau la baza alegerii unui domeniu ocupațional sunt de natură extrinsecă, așa cum arată rezultatele acestui studiu: „posibilitățile de câștig pe care le oferă (38,7%)”, „prestigiul de care se bucură (16%)”, „frumusețea ocupației (10,9%)”.
- Deși cea mare parte dintre cunoștințele despre sine și cunoștințele ocupaționale provin din surse externe (Internet, specialiști, familie, prieteni), coroborat cu procentul mare al celor care susțin că nu au beneficiat de servicii de consiliere și orientare privind cariera (69,6%), putem afirma că alegerea domeniului ocupațional se face în funcție de factori conjuncturali, mai degrabă decât în urma unei cunoașteri aprofundate / planificate a acestuia.
- Rezultatele evidențiază influența scăzută a familiei în alegerea unui domeniu ocupațional și o influență crescută a acesteia în implementarea opțiunilor ocupaționale. Răspunsurile date de unii participanți confirmă acest lucru, aceștia afirmând: „părinților le este indiferent, atâta timp cât fac o facultate”; „sunt de acord să fac meseria pe care mi-o doresc”, „părinții nu se bagă”, „este doar alegerea mea”.

În concluzie, putem afirma faptul că, deși elevii au anumite cunoștințe utile în alegerea și implementarea unor alegeri privind cariera, iar aceste cunoștințe sunt nestructurate, conjuncturale, se observă o disponibilitate a acestora de a participa la un modul structurat de consiliere și orientare.

STUDIUL 2

Premisa de la care am pornit în acest studiu se referă la faptul că implementarea alegerii unui domeniu educațional, reflectat în înmatricularea la o anumită specializare universitară, după absolvirea liceului, se face având în prealabil suficiente informații și o motivație puternică de a o urma. Acest lucru presupune o preocupare, încă din timpul liceului, față de alegerea domeniului educațional și diferențe nesemnificative între prima opțiune aleasă și opțiunea pentru care s-a înmatriculat.

Obiectivele cercetării

1. Identificarea preocupărilor referitoare la urmarea unei specializări universitare, de către absolvenții de liceu, preocupări reflectate în cunoașterea specializării pentru care s-au înmatriculat, nivelul de motivație pentru a urma specializarea aleasă și legătura dintre disciplina școlară preferată și specializarea aleasă.
2. Stabilirea gradului de participare anterioară a absolvenților de liceu la servicii de consiliere și orientare privind cariera și intenția de a participa la un modul de consiliere și orientare privind cariera, având durata de un an.

Ipotezele cercetării

1. Absolvenții de liceu care au optat pentru un anumit domeniu educațional, reflectat în înmatricularea la o anumită specializare universitară, dovedesc o insuficientă informare și motivație față de opțiunea aleasă.
2. Deși cea mai mare parte a participanților la studiu nu au beneficiat în prealabil de servicii de consiliere și orientare privind cariera, își exprimă disponibilitatea de a urma un modul de consiliere și orientare privind cariera, având durata de un an.

Metodologie

Participanți

Acest studiu a fost derulat în august 2004 și a implicat participarea a 450 de absolvenți de liceu, în momentul în care ei se înmatriculau pentru specializarea la care au fost admiși.

Metode folosite

Nevoia de consiliere și orientare privind cariera a fost măsurată printr-un chestionar dezvoltat în cadrul acestui studiu.

Procedură

Participanții la studiu au completat chestionarul în varianta creion - hârtie, după depunerea actelor necesare înmatriculării.

Rezultate obținute și discuții

Se infirmă ipoteza potrivit căreia „absolvenții de liceu care au optat pentru un anumit domeniu educațional, reflectat în înmatricularea la o anumită specializare universitară, dovedesc o insuficientă informare și motivație față de opțiunea aleasă”. Ne bazăm afirmația pe următoarele rezultate ale cercetării:

- Rezultatele studiului arată că 70,9% dintre participanții la studiu au subliniat faptul că sunt *puternic motivați* în a urma specializarea aleasă, ținând cont de faptul că ponderea celor care s-au înmatriculat la prima specializare pentru care au optat este de 51,7%. Un alt aspect demn de menționat este faptul că 81,6% dintre participanții la studiu au optat și pentru a doua specializare, uneori chiar din cadrul unei facultăți diferite (opțiunea I – asistență socială, iar opțiunea a II-a – studii economice), iar 53,8% au optat chiar și pentru a treia specializare. Un studiu realizat anterior de noi pe un lot de elevi, referitor la stilurile decizionale promovate în alegerea unei cariere, a pus în evidență importanța stilului „a decide în siguranță”, atunci când se fac alegeri de carieră, ceea ce ar putea explica această alegere multiplă a participanților la studiu.
- În ceea ce privește nivelul de informare cu privire la specializarea pentru care s-au înmatriculat, 66,9% dintre participanți au susținut că au informații despre specializarea la care s-au înmatriculat, dar nu suficiente, ceea ce reflectă o anumită disponibilitate a acestora pentru a asimila noi informații.
- Stabilirea legăturii dintre disciplina școlară preferată și specializarea la care s-au înmatriculat presupune o anumită cunoaștere a domeniului educațional pentru care au optat, rezultatele acestui studiu relevând faptul că 55,6% dintre participanți au afirmat că există o legătură puternică între cele două. Astfel, putem concluziona că peste jumătate dintre cei chestionați au cunoștințe referitoare la domeniul educațional ales, deși nu știm cantitatea, natura și specificul acestor cunoștințe.

Rezultatele acestui studiu confirmă ipoteza potrivit căreia „deși cea mai mare parte a participanților la studiu nu au beneficiat în prealabil de servicii de consiliere și orientare privind cariera, își exprimă disponibilitatea de a urma un modul de consiliere și orientare privind cariera, având durată de un an”. În sprijinul acestei afirmații aducem următoarele argumente:

- 78,2% nu au beneficiat de servicii de consiliere și orientare privind cariera. În sprijinul acestei constatări vin și rezultatele obținute în urma prelucrării datelor referitoare la sursele de informare, prin care tinerii absolvenți au strâns informațiile referitoare la specializarea/specializările pentru care au optat inițial. Dacă tinerii absolvenți ar fi beneficiat de servicii de orientare și consiliere privind cariera, ne-am fi așteptat ca principalele surse de informare să fie profesorii, diriginții, profesorii consilieri. Însă rezultatele relevă faptul că principala sursă de informare a fost „broșura privind admiterea în cadrul Universității „1

Decembrie 1918”, Alba Iulia, 70,9% dintre subiecți inspirându-se din aceasta. Un rol destul de important în ceea ce privește propagarea informației în rândul tinerilor absolvenți l-au avut prietenii (pentru 27,3% dintre participanții la studiu).

- În ceea ce privește intenția de a urma un modul de consiliere și orientare privind cariera, procentul celor care au răspuns cu „nu știu” este de 49,1%, iar al celor care au răspuns pozitiv este de 37,6%. Indecizia majorității participanților la studiu se poate explica prin lipsa de informare referitoare la conținutul unui astfel de modul (40,7% dintre participanții la studiu nu au beneficiat în prealabil de servicii de orientare și consiliere privind cariera) sau prin lipsa de interes, tradusă prin percepția potrivit căreia odată cu alegerea unei specializări se încheie și orientarea în carieră, iar parcurgerea unui astfel de modul ar putea părea inutilă.

Cel de-al doilea capitol al părții a doua, intitulat „*Studiul experimental – Proiectul de consiliere și orientare privind cariera elevilor*”, descrie cele trei etape parcurse în vederea validării „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”: proiectare, implementare și evaluare.

STUDIUL 3

Premisa de la care am pornit în acest studiu este aceea că rezolvarea unor probleme de carieră, precum confuzia în luarea unor decizii, experimentarea unor stări emoționale negative referitoare la asumarea unui angajament, conflictul extern și creșterea motivației în atingerea unor scopuri legate de carieră pot duce la creșterea performanței în alegerea unei cariere.

Plecând de la nevoile identificate în urma studiilor anterioare, ne-am propus dezvoltarea unui proiect de consiliere și orientare privind cariera, astfel încât alegerea unui domeniu educațional sau ocupațional să se facă de către elevi în cunoștință de cauză, bazându-se pe suficiente cunoștințe despre sine și lumea muncii, formându-și deprinderi de luare a deciziilor de carieră și urmând un plan de acțiune bine structurat.

Ipotezele cercetării

Presupunem că „Proiectul de consiliere și orientare privind cariera elevilor” pe care îl propunem contribuie la:

1. scăderea nivelului general al cognițiilor disfuncționale privind cariera;
2. eliminarea confuziei privind alegerile de carieră;
3. scăderea nivelului de anxietate a decidentului, generată de incapacitatea acestuia de a-și lua un angajament față de o anumită alegere de carieră;
4. diminuarea conflictului extern, generat de percepțiile diferite ale decidentului și ale persoanelor importante din viața acestuia, referitoare la alegerea carierei.

Metodologie

Participanți

Studiul a fost derulat timp de un an, în perioada septembrie 2005-iunie 2006 și s-a realizat pe un lot experimental format din 140 de elevi (3 clase de-a XI-a și 2 de-a X-a), dintr-un liceu cu profil tehnic, din Alba Iulia. Pentru validarea datelor cercetării am utilizat și un lot de control format din 105 elevi (2 clase de-a X-a, 1 clasă de-a XI-a și 1 clasă de-a XII-a) ai aceluiași liceu.

Metode folosite

Pentru a identifica nivelul general al cognițiilor disfuncționale, confuzia în luarea deciziei, anxietatea în fața angajamentului și conflictul extern, am tradus și adaptat pe populația românească Inventarul cognițiilor de carieră (*engl.* Career Thoughts Inventory, CTI), elaborat de Sampson, Peterson, Lenz, Reardon, Saunders (1996). Calitățile psihometrice ale testului ne-au permis să utilizăm Inventarul în scop experimental, la un nivel adecvat, obținându-se următorii indicatori: coeficienții consistenței interne CTI Total (scorul global al cognițiilor disfuncționale – 0,92), scala DMC (confuzia în luarea deciziei – 0,84), scala CA (anxietatea în fața angajamentului – 0,72) și scala EC (conflict extern – 0,64), coeficienții test-retest CTI Total (0,77), scala DMC (0,73), scala CA (0,70) și scala EC (0,59). Rezultatele demonstrează o fidelitate ridicată în cazul scorului global (CTI Total), moderată în cazul scalelor DMC și CA și scăzută în cazul EC, acest lucru datorându-se numărului scăzut de itemi din componența scalei și/sau problemelor de dezvoltare specifice vârstei adolescenței. În cazul validității, cu accent pe validitatea convergentă, s-au observat corelații semnificative între scala de nevrotism (stabilitate emoțională scăzută) a Chestionarului de personalitate Eysenck (E.P.Q) și scorul global CTI Total, scala confuziei în luarea deciziei (DMC), scala anxietății în fața angajamentului (CA) a Inventarului cognițiilor de carieră. Toate aceste rezultate au evidențiat faptul că, deși unii coeficienți (DMC, CA) au un scor moderat, există o consistență internă și o stabilitate adecvată privind utilizarea acestui instrument, lucru completat și de validitate. O consistență internă și o stabilitate mai scăzută în cazul scalei EC ne-au făcut să fim mai prudenți în utilizarea acestei scale, deși discutarea itemilor acestei scale, în activitatea de consiliere, ne-a demonstrat că surprinde situația conflictuală în care se află respondentul.

Detalierea conținutului cercetării

I. Proiectarea

Intenția noastră a fost aceea de-a oferi un model de consiliere și orientare privind cariera, complex, care să-i implice pe toți „agenții educaționali”: elevi, profesori-diriginți și profesori-consilieri. În acest sens am proiectat:

- > caietul de lucru al elevilor – cuprinzând suporturi informaționale și fișe de lucru;

- suport de curs pentru profesorii-diriginți – cuprinzând programa modulului de consiliere și orientare a carierei elevilor, planificarea calendaristică și proiectele unităților de învățare;
- model de consiliere privind alegerea carierei, adresat profesorilor consilieri, în care sunt descriși pașii derulării consilierii: identificarea cognițiilor negative/disfuncționale de carieră, modificarea acestor cogniții și reformularea lor într-un sens adaptativ.

În elaborarea „Proiectului de consiliere și orientare a carierei elevilor”, ne-am bazat pe „Teoria procesării cognitive a informațiilor de carieră”, ai cărei autori sunt Sampson, Peterson, Lenz, Reardon (1996) și pe modelul construirii motivației – ARCS: atenție, relevanță, încredere, satisfacție, conceput de Keller (1987).

„Teoria procesării cognitive a informațiilor de carieră” sugerează că alegerea și luarea unei decizii privind cariera este un proces cognitiv, ce are la bază două constructe:

- piramida domeniilor de procesare a informației: se referă la conținutul rezolvării de probleme și luării deciziei, implicând cunoștințe despre sine, cunoștințe ocupaționale, deprinderi de luare a deciziei și metacogniții (Figura 1);
- ciclul CASVE: se referă la procesul de rezolvare a problemelor și de luare a deciziei, incluzând faze precum: comunicarea, analiza, sinteza, evaluarea și execuția (Figura 2).

Scopul acestei abordări este de a ajuta elevii în alegerea unei cariere actuale potrivite și în formarea unor deprinderi de rezolvare a problemelor și luare a deciziilor, deprinderi care vor fi utile în alegerile viitoare.

Figura 1. Piramida domeniilor de procesare a informației

Sursa. *Career Development and Services: A Cognitive Approach*, de Peterson G.W, Sampson J.P., Reardon R.C., 1991, p.28.

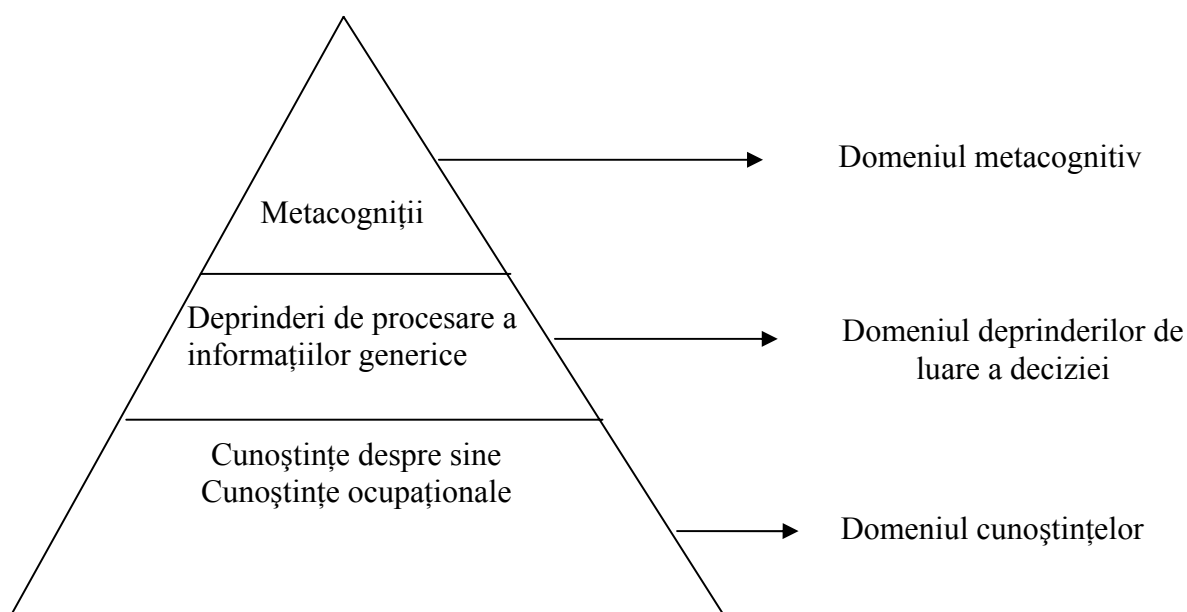
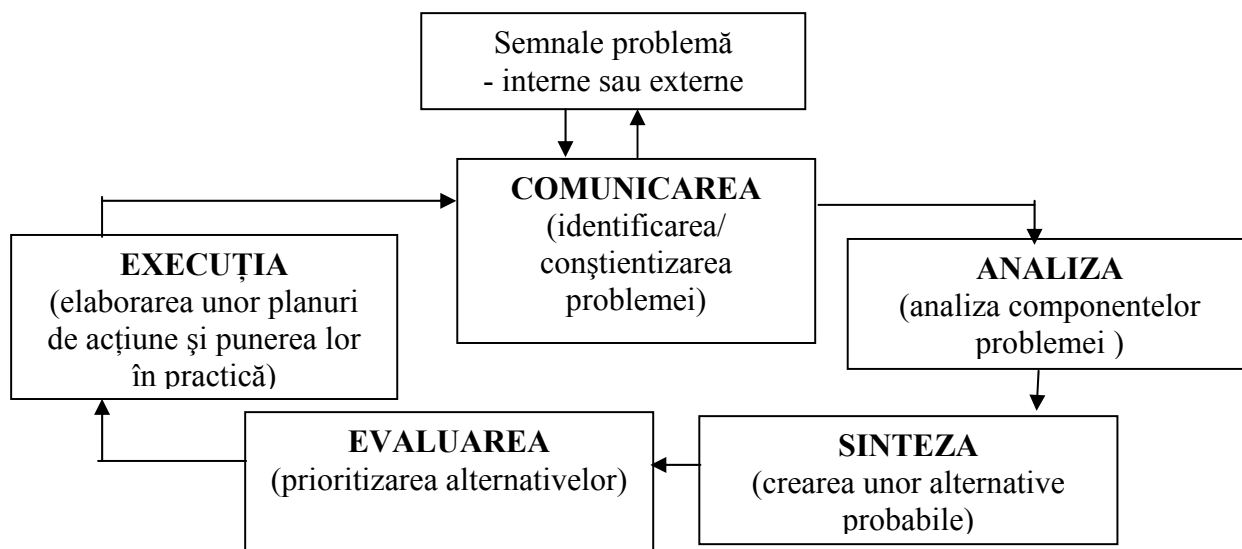

Figura 2. Ciclul CASVE

Sursa. *Career Development and Services: A Cognitive Approach*, de Peterson G.W, Sampson J.P., Reardon R.C., 1991, p.33.

Keller (1987) a dezvoltat un model în vederea îmbunătățirii învățării la elevi. Noi ne-am propus să transferăm acest model în domeniul consilierii și orientării în carieră, în vederea motivării elevilor pentru explorarea activă a mediului muncii și a motivării pentru implementarea deciziei de carieră, respectând elementele esențiale ale modelului, după cum urmează:

- a. **Atenția:** dezvoltarea unor strategii pentru a stârni și susține curiozitatea și interesul, prin promovarea modelelor de performanță;

Subcomponente:

Percepția (captarea atenției): vizionarea unui film de carieră sau povestea unor oameni de succes;

Investigația (stimularea înclinației spre investigație): urmărirea modului cum își desfășoară activitatea o persoană din familie sau căutarea de autobiografii ale unor oameni de succes;

Diversitatea (menținerea atenției): urmărirea, la locul de muncă, a modului cum își desfășoară activitatea diverse persoane;

- b. **Relevanța:** dezvoltarea unor strategii, în vederea identificării nevoilor, intereselor de carieră ale elevilor, proiectării unor scopuri și a modalităților de realizare a acestor scopuri;

Subcomponente:

Stabilirea scopului: în funcție de interesele, valorile, deprinderile elevilor se stabilesc, anumite scopuri intermediare;

Îmbinarea motivelor: alegerea momentului optim pentru asumarea responsabilității de a atinge scopurile;

Familiaritatea: reactualizarea unor strategii de atingere a scopurilor, având la bază experiența anterioară a elevilor;

c. Încrederea: dezvoltarea unor strategii care să-i ajute pe elevi să-și dezvolte expectanțe pozitive privind atingerea scopurilor;

Subcomponente:

Cerințele performanței: formarea unei expectanțe pozitive pentru atingerea scopului de carieră;

Succes/opportunități: fructificarea experienței în vederea susținerii și intensificării credinței în propriile puteri;

Controlul personal: conștientizarea elevilor privind faptul că reușita în atingerea scopului propus este rezultatul propriilor eforturi și abilități;

d. Satisfacția

Subcomponente:

Consecințe naturale: experimentarea unor situații în care elevii își pot dovedi competența de a-și atinge unele scopuri;

Consecințe pozitive: crearea unor situații în care elevii pot primi feedback pentru efortul depus în atingerea unor scopuri intermediare;

Plecând de la cele două abordări am construit propriul model de consiliere și orientare privind cariera elevilor. Astfel, principalele componente ale modelului au vizat alegerea carierei în funcție de capacitate, motivație și oportunitate. Pe larg, aceste componente le-am prezentat astfel:

1. Introducere în problematica planificării carierei

O₁ – identificarea stilurilor de învățare ale elevilor;

O₂ – deblocarea și motivarea elevilor pentru experiența de grup;

O₃ – crearea unui climat optim de lucru și de securitate;

O₄ – generarea interesului și a entuziasmului pentru proiect;

2. Stadiul inițial al alegerii carierei

O₁ – identificarea opțiunilor educaționale și ocupaționale inițiale ale elevilor;

3. Luarea deciziei de carieră: etapa analizei

a. Înțelegerea propriei persoane

O₁ – clarificarea intereselor, valorilor, aptitudinilor elevilor;

O₂ – identificarea trăsăturilor de personalitate, cu rol în alegerea carierei;

b. Înțelegerea domeniilor de studiu și a domeniilor ocupaționale

O₁ – determinarea profesiilor viitorului;

O₂ – analiza profesiilor pe domenii de activitate;

O₃ – analiza domeniilor educaționale, a specializărilor oferite de sistemul de învățământ;

O₄ – identificarea surselor de informare, explorare a traseelor educaționale și ocupaționale;

O₅ – informarea cu privire la oportunitățile de educație și muncă naționale;

c. Înțelegerea modului în care iau decizii

O₁ – identificarea stilurilor decizionale ale elevilor

O₂ – analiza modului în care stilurile decizionale influențează alegerile viitoare;

O₃ – recunoașterea etapelor unui proces decizional;

d. Analiza modului în care gândesc despre deciziile luate - metacogniții

O₁ – precizarea surselor care pot bloca/îngreuna procesul de luare a deciziilor de carieră;

O₂ – identificarea obstacolelor care pot bloca/îngreuna procesul de luare a deciziilor;

O₃ – analiza și evaluarea abilităților metacognitive;

4. Luarea deciziei de carieră: etapa sintezei

O₁ – identificarea posibilelor domenii de interes ocupațional și educațional;

O₂ – alegerea a maxim trei domenii ocupaționale, pe baza informațiilor acumulate;

5. Luarea deciziei de carieră: etapa evaluării

O₁ – analiza primelor alegeri de carieră, în funcție de criteriul cost-beneficiu, percepția persoanelor semnificative, percepția grupului cultural și a comunității;

6. Luarea deciziei de carieră: etapa executării

O₁ – întocmirea Planului individual de acțiune;

O₂ – dezvoltarea abilităților de promovare a imaginii proprii, în vederea obținerii unui loc de muncă;

O₃ – experimentarea unor situații în care elevii își pot testa scopurile privind cariera;

7. Stadiul intermediar al alegerii carierei

O₁ – identificarea schimbărilor apărute în viziunea elevilor cu privire la procesul alegerii carierei;

O₂ – identificarea gradului de rezolvare a problemelor de carieră;

8. Motivația reușitei școlare și profesionale

O₁ – aplicarea unor strategii pentru a susține curiozitatea și interesul privind primele alegeri de carieră făcute;

O₂ – stabilirea unor strategii în vederea dezvoltării unor expectanțe pozitive privind atingerea scopurilor;

9. Stadiul final al alegerii carierei

O₁ – identificarea opțiunilor educaționale și ocupaționale finale ale elevilor;

II. Implementarea

Proiectul s-a derulat în anul școlar 2005-2006.

Modalitatea de desfășurare a cuprins:

➤ lucrul cu clasa de elevi, în cadrul orelor de dirigenție (29 de ore), sub conducerea profesorului diriginte;

- consilierea individuală și de grup a elevilor cu un nivel ridicat și foarte ridicat al cognițiilor disfuncționale de carieră, al confuziei în luarea deciziilor, al anxietății în fața angajamentului și al conflictului extern, în afara orelor de clasă, sub conducerea profesorului consilier.

Pentru a veni în sprijinul profesorilor - diriginți, pe lângă „Suportul de curs proiectat pentru profesorii-diriginți”, am organizat întâlniri săptămânale cu aceștia, în vederea analizei activităților derulate cu elevii, discutării aspectelor relevante, a dificultăților întâmpinate în derularea „Proiectului de consiliere și orientare privind cariera elevilor”.

III. Evaluarea

III.1. Rezultate obținute

Interacțiunea dintre cele două grupuri (grupul experimental – grupul de control) și schimbările care au avut loc în timp (faza de pretest – posttest), au scos în evidență rezultate semnificative din punct de vedere statistic, atât pentru scorul global al cognițiilor disfuncționale, cât și pentru celelalte trei scale ale Inventarului cognițiilor de carieră, după cum urmează:

- pentru **CTI_{total}**: $F(1, 243) = 374,67$; $p < 0,001$ și ca urmare putem aprecia o diminuare semnificativă a cognițiilor disfuncționale privind alegerile de carieră ca urmare a participării la „Proiectul de consiliere și orientare a carierei elevilor”;
- pentru **DMC (confuzia în luarea deciziei)**: $F(1, 243) = 159,17$; $p < 0,001$ și ca urmare putem aprecia o diminuare semnificativă a „confuziei în luarea deciziei” ca urmare a participării la „Proiectul de consiliere și orientare a carierei elevilor”;
- pentru **CA (anxietatea în fața angajamentului)**: $F(1, 243) = 266,10$; $p < 0,001$ și ca urmare putem aprecia o diminuare semnificativă a „anxietății în fața angajamentului” ca urmare a participării la „Proiectul de consiliere și orientare a carierei elevilor”.
- pentru **EC (Conflict extern)**: $F(1, 243) = 164,16$; $p < 0,001$ și ca urmare putem aprecia o diminuare semnificativă a „conflictului extern” ca urmare a participării la „Proiectul de consiliere și orientare a carierei elevilor”.

Toate aceste modificări sunt surprinse și-n reprezentarea grafică de mai jos, după cum urmează:

Figura 3. Reprezentarea grafică a mediei celor două grupuri, în ceea ce privește nivelul global al cognițiilor disfuncționale (CTI_{total}), în faza de pretest și posttest

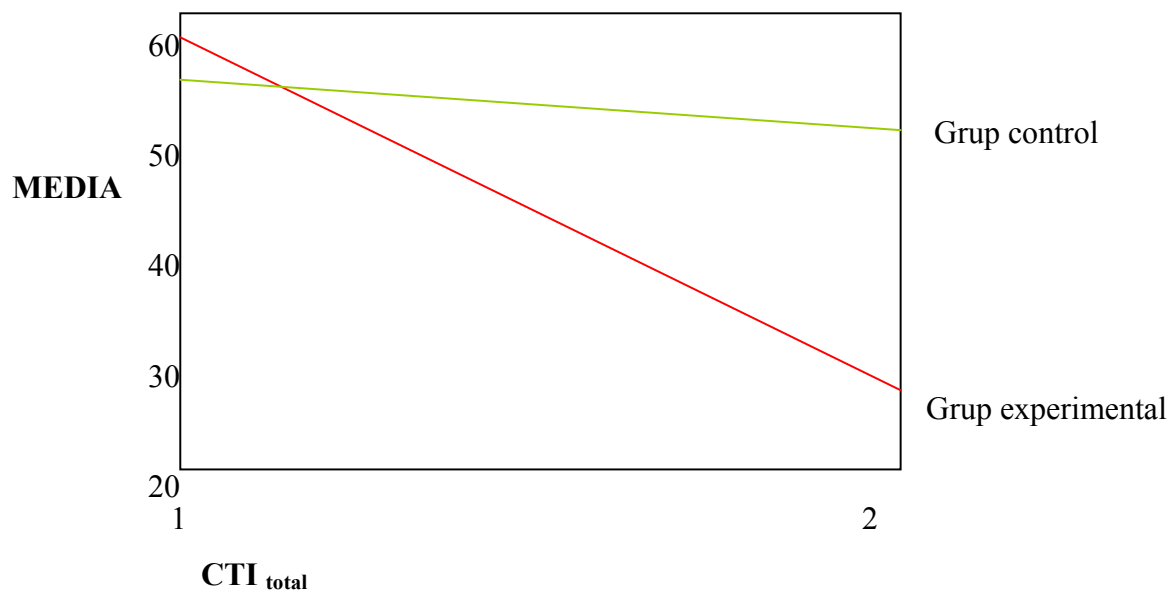

Figura 4. Reprezentarea grafică a mediei celor două grupuri, în ceea ce privește “confuzia în luarea deciziei”(DMC), în faza de pretest și posttest

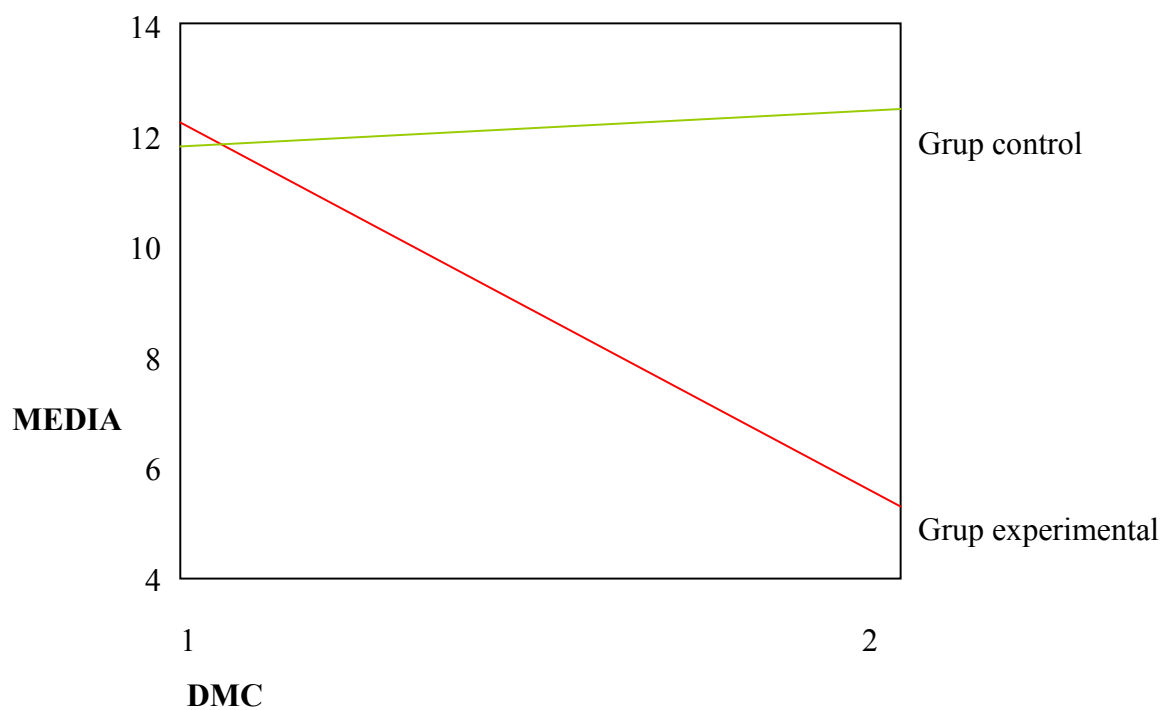

Figura 5. Reprezentarea grafică a mediei celor două grupuri, în ceea ce privește “anxietatea în fața angajamentului”(CA), în faza de pretest și posttest

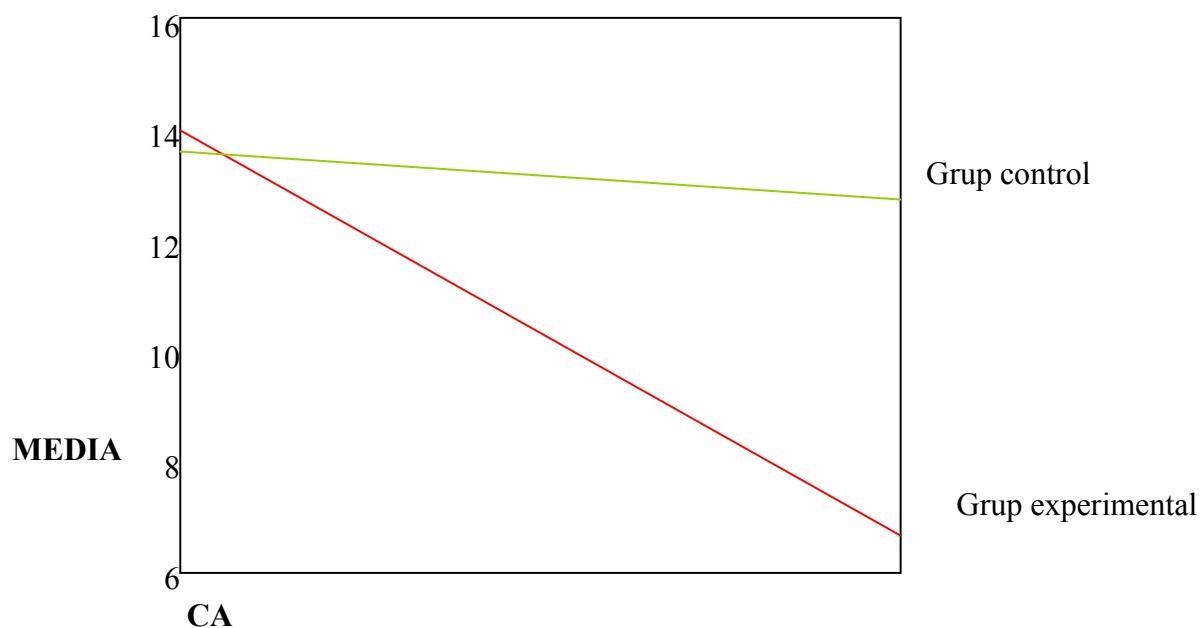
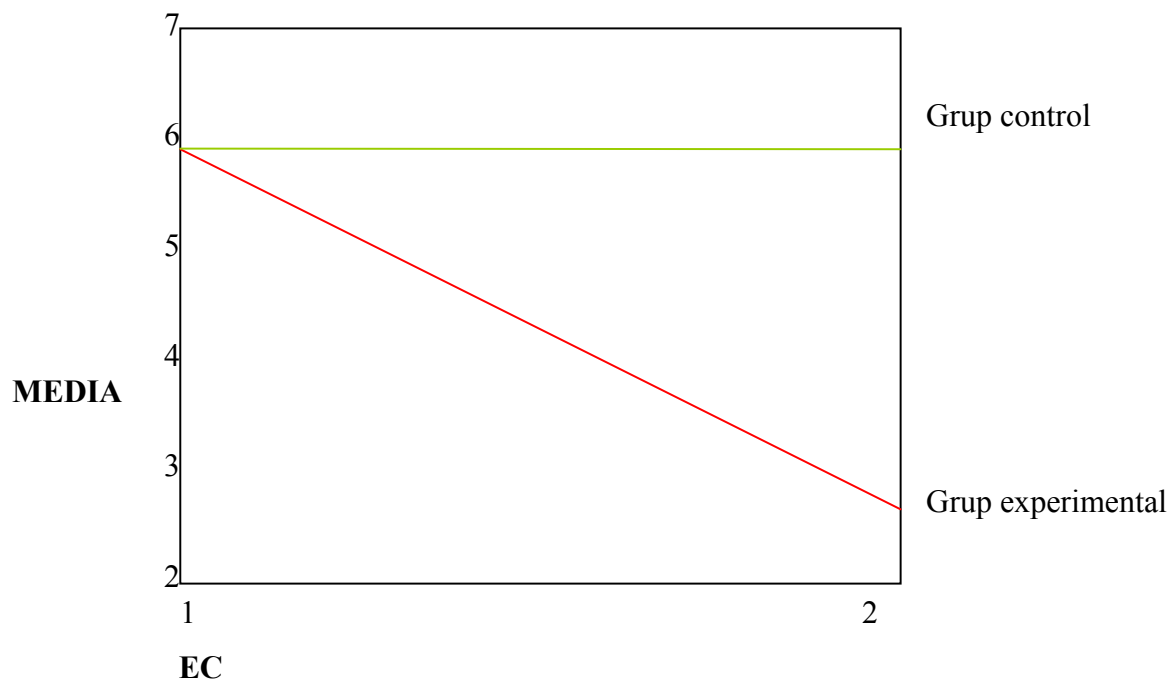

Figura 6. Reprezentarea grafică a mediei celor două grupuri, în ceea ce privește “conflictul extern”(EC), în faza de pretest și posttest

În completare am realizat și Testul t pentru eșantioane perechi între scorurile anterioare și cele ulterioare aplicării Inventarului cognițiilor de carieră, în cazul grupurilor experimentale, cu evidențierea mărimii efectului.

Testul t pentru eșantioane perechi a fost aplicat pentru a evalua impactul intervenției asupra scorurilor CTI_{total} , DMC, CA, EC. Rezultatele acestor prelucrări au indicat o diminuare semnificativă a scorurilor, ca urmare a parcurgerii Proiectului de consiliere și orientare a carierei

elevilor și o mărime ridicată a efectului, în cazul tuturor scalelor Inventarului cognițiilor de carieră, așa cum sunt descrise mai jos.

	$m_{pretest}$	$\sigma_{pretest}$	$m_{posttest}$	$\sigma_{posttest}$	t	p	Mărimea efectului η^2
CTI_{total}	56,90	13,37	27,29	10,03	30,30	0,001	0,86
DMC	12,38	5,14	5,37	3,39	19,08	0,001	0,72
CA	14,35	3,57	6,81	2,90	27,19	0,001	0,84
EC	5,92	2,16	2,74	1,71	21,65	0,001	0,77

III.2. Discuții

În concluzie putem aprecia o diminuare semnificativă a cognițiilor disfuncționale privind alegerile de carieră, a „confuziei în luarea deciziilor”, a „anxietății în fața angajamentului” și a „conflictului extern” ca urmare a participării la „Proiectul de consiliere și orientare a carierei elevilor”. Toate aceste rezultate confirmă ipotezele de lucru și evidențiază eficiența parcurgerii Proiectului de consiliere și orientare a carierei elevilor.

Aceste rezultate sunt confirmate și de profesorii – diriginți implicați în proiect, care au evidențiat faptul că implicarea elevilor în activitățile propuse s-a produs progresiv, odată cu descoperirea utilității ofertei de formare. Un alt aspect pozitiv evidențiat a fost acela că discuțiile libere cu întreaga clasă sau în cadrul grupurilor de lucru, oferirea permanentă de feedback-uri, i-a făcut pe elevii să devină mai deschiși spre comunicare, autoconștientizare și mai implicați în sarcinile individuale și de grup.

Dintre activitățile cu impact asupra motivației elevilor, reflectate în alegerile acestora ca fiind preferate, se evidențiază descrierea „factorilor care conduc spre succes”, vizionarea filmului „Cum să te prezinți la un interviu”, aprecierile obținute din evaluarea celorlalți, identificarea propriilor valori, a stilurilor decizionale, realizarea de proiecte referitoare la cererea și oferta forței locurilor de muncă de pe piața muncii, analiza ocupațiilor de pe piața muncii, observarea unor persoane la locul de muncă, conturarea unor biografii ale unor oameni de succes.

Elevii care au beneficiat de consiliere individuală sau de grup și-au exprimat entuziasmul în ceea ce privesc beneficiile parcurgerii unui astfel de proiect, beneficii pe care ei le traduc astfel: „nu m-am gândit că discutând despre problemele mele, pot să găsesc soluții la ele; mi se părea că dacă voi spune ce gândesc ceilalți vor râde de mine”, „acum mi-am dat seama că fiecare avem câte ceva de rezolvat și că toți avem slăbiciuni, că nimeni nu e perfect”, „sunt bucuroasă că am putut să-mi dau seama mai bine de ceea ce-mi doresc să fac în viață și că am reușit să comunic acest lucru și părinților mei;” „la început am luat acest proiect mai în joacă, apoi mi-am dat seama că mă ajută să-mi dau seama cine sunt și ce-mi doresc să fac mai târziu și asta m-a făcut să-l tratez cu seriozitate”.

Comentariile finale ale elevilor au fost multe și diverse, majoritatea scoțând în evidență utilitatea practică a derulării unui astfel de proiect și beneficiile personale pe care le-a adus acesta.

Toate aceste rezultate ne îndreptătesc să concluzionăm asupra eficienței derulării unui astfel de Proiect, prin scăderea nivelului general al cognițiilor disfuncționale, a confuziei în luarea deciziei, a anxietății în asumarea unui angajament și prin diminuarea conflictului cu persoanele semnificative din viața decidenților.

Ultima parte, evidențiată prin „**Concluzii**”, oferă o sinteză a principalelor contribuții și punctează câteva limitări și direcții viitoare de cercetare.

Principala contribuție a acestei teze o reprezintă utilitatea și caracterul inovativ al modelului de consiliere și orientare privind cariera elevilor, verificat și validat în perioada 2005-2006. Temele propuse au o derulare logică și pot fi ușor adaptate de profesorii-diriginți la clasă. Exercițiile propuse elevilor, cele mai multe sub forma fișelor de lucru sunt ușor de parcurs și completat. Multe din aceste exerciții au fost proiectate ca punct de plecare în analiza intra și interpersonală, în discuții la clasă, în dezbateri. Un mare accent s-a pus pe interacțiunea elevi – profesori - diriginți, pe oferirea de feedback elevilor, ceea ce a condus la îmbunătățirea comunicării elevilor, la creșterea motivației de a participa la un astfel de proiect, lucru confirmat și de profesorii-diriginți de-a lungul anului.

Ca dificultate întâmpinată în timpul cercetării, am sublinia faptul că programul școlar încărcat al elevilor, uneori de 7 ore, a făcut ca derularea activităților în afara programului școlar să se facă cu dificultate (consilierea individuală și de grup). Ca soluție am recurs la derularea acestor activități, comasat, în perioada de practică și completarea, în cea mai mare parte, a fișelor de lucru acasă.

Ca orice demers de cercetare, studiile prezentate în această teză au o serie de limite. Aceste limite pot fi clasificate în următoarele categorii: limite legate de metoda experimentală și limite legate de tipul și numărul subiecților selectați pentru studiu.

Dintre aceste limite, considerăm că cea mai importantă se referă la tipul participanților la studiu. Toate studiile realizate au avut ca grup țintă liceeni, ceea ce face ca extrapolarea concluziilor la nivelul altor categorii de participanți să nu fie posibilă.

O altă limită se referă la traducerea și adaptarea Inventarului cognițiilor de carieră doar pentru liceeni, deși autorii instrumentului l-au recomandat atât în cazul studenților, cât și în cazul adulților. De aceea, ar fi utilă adaptarea instrumentului și pentru aceste categorii de participanți.

O altă limită a acestui demers științific ar fi faptul că nu am urmărit retestarea participanților la studiu, după o anumită perioadă de timp, în vederea verificării stabilității în timp a rezultatelor.

Constatând modul în care cognițiile disfuncționale ne pot afecta deciziile de carieră, sugerăm ca o perspectivă de cercetare dezvoltarea unui „Proiect de consiliere și orientare privind cariera” și în cazul altor categorii de persoane cum ar fi studenții sau șomerii.

O altă perspectivă pe care o avem în vedere se referă la implicarea tuturor persoanelor semnificative din viața elevilor, în special a familiei, prin proiectarea și implementarea unui modul care să se adreseze acestora.

În concluzie, prin această cercetare, am urmărit să oferim:

- o sinteză comprehensivă a principalelor studii și teorii relevante din domeniul consilierii și orientării privind cariera;
- o imagine comprehensivă a nevoilor de consiliere și orientare privind cariera elevilor;
- un proiect de consiliere și orientare privind cariera, complex și coerent, care să răspundă nevoilor de consiliere și orientare privind cariera elevilor;
- suporturi informaționale pentru profesorii diriginți și profesorii consilieri, în vederea sprijinirii activităților de consiliere și orientare privind cariera elevilor;
- un instrument valid pentru determinarea obiectivă a progresului elevilor, în ceea ce privește rezolvarea problemelor de carieră și alegerea unei cariere.

Privită în ansamblu, lucrarea vine în sprijinul practicienilor din domeniul consilierii și orientării în carieră, oferind un cadru teoretic și mai ales practic fundamentat științific.

Bibliografie selectivă

1. Albu, M. (1998). *Construirea și utilizarea testelor psihologice*, Cluj Napoca, Editura Clusium.
2. Amundson, N. (2005). The potential impact of global changes in work for career theory and practice. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5, p.91-99.
3. Banks M., Bates, I., Breakwell, G., Emler, N., Jamieson, L., Roberts, K. (1992). *Careers identities*, Ed. Open University Press.
4. Băban, A., Petrovai, D., Lemeni, G. (2002). *Consiliere și orientare. Ghidul profesorului*. București, Humanitas Educațional.
5. Băban, A. (coord.), (2001). *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Cluj-Napoca, Imprimeria Ardealul.
6. Băban, A. (1998). *Stres și personalitate*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană.
7. Brown, S.D., Lent, R.W. (2005). *Career development and Counseling. Putting Theory and Research to work*. John Wiley & Song. Inc., New Jersey.
8. Brown S. D., Brooks, L (1991). *Career Counseling Techniques*, By Allyn and Bacon.
9. Carney, G., C., Wells, F., C., (1995). *Discover the Career within You*, Brooks/Cole Publishing Company.
10. Chen, P.C. (2003). Integrating perspectives in career development theory and practice. *Career Development Quarterly*, 3.
11. Clocotici, V., Stan, A., (2001). *Statistică aplicată în psihologie*, Iași, Polirom.

12. Costin, A., E., Pitariu, H., (1997). *Manual de orientare școlară și profesională*, București, Editura Fiman.
13. David D. (2006). *Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale*, Iași, Ed. Polirom.
14. Ellis, A., Bernard, M.,(2007). *Terapia rațional-emoțională și comportamentală în tulburările copiilor și adolescenților*, Cluj-Napoca, Editura RTS.
15. Esbroeck, R.V. (2001) *Teorii ale dezvoltării carierei*, București, Institutul de Științe ale Educației.
16. Harrington, T.F., Harrigan, T.A. (2006). Practice and Research in Career Counseling and Development 2005, *The Career Development Quarterly*, 53, p. 98-167.
17. Heppner M.J., & Heppner, P.P. (2003). Identifying process variables in career counseling: A research agenda. *Journal of Vocational Behavior*, 62, p. 429-452.
18. Jigău, M. (coord.), (2006). *Consilierea carierei, Compendiu de metode și tehnici*. București, Editura Sigma.
19. Jigău, M. (2001a). *Consilierea carierei*, București, Editura Sigma.
20. Jigău, M. (coord.), (2001b) *Consiliere și orientare – ghid metodologic*, București.
21. Jigău, M. (coord.) (2001c) *Consiliere și Orientare. Ghid metodologic*, Ed. CNC.
22. Jurcău, N. (coord.). (1999). *Psihologie școlară*, Cluj-Napoca: Editura U.T. Pres.
23. Jurcău, N., (1980), *Aptitudini profesionale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
24. Klein, M.M. (2001). *Introducere în orientarea în carieră*, București, Institutul de Științe ale Educației.
25. Laroche, M., Botnariuc, P., Musca, A., Tasică, L., Tibu, S., (2008). *Analiza nevoilor de consiliere pe toată durata vieții*, București, Institutul de Științe ale Educației.
26. Lemeni, G., Miclea, M. (coord.) (2004). *Consiliere și orientare. Ghid de educație pentru carieră*, Cluj-Napoca, Editura ASCR.
27. Lemeni, G., Tărău, A., (2004). *Consiliere și orientare. Ghid de educație pentru carieră (activități pentru clasele IX-XII/SAM)*, Cluj-Napoca, Editura ASCR.
28. Lemeni, G., Mihalca, L., Mih, C., (2005). *Consiliere și orientare. Ghid de educație pentru carieră (activități pentru clasele I-IV)*, Cluj-Napoca, Editura ASCR.
29. Lent, R.W., Brown, S.D., Hackett G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: a cognitive analysis, *Journal of Counseling Psychology*,.47.
30. Luca, M.R. (2002). *Elemente teoretice și metodice pentru consilierea carierei în școală*. Universitatea Transilvania, Brașov.
31. McMahon, M., & Watson, M. (2008). Children's career development: Status quo and future directions. *The Career Development Quarterly*, 57, p. 4-6.
32. McMahon, M., Patton, W., Watson, M. (2003). Developing qualitative career assessment processes. *The Career development Quarterly*, 51, p. 194-202.

33. Miclea M., Porumb, M., Cotârlea, P., Albu, M., (coord.) (2009). *Aptitudini cognitive*. Cluj-Napoca, Editura ASCR.
34. Mitrofan, I., Nuță, A., (2009). *Consilierea psihologică. Cine, ce și cum?*, București, Editura SPER.
35. Modrea, M., (2006). *Imagine de sine și personalitate în adolescență. Studii teoretice și experimentale*. Focșani, Editura Aliter.
36. OECD (2004). *Career Guidance. A Handbook for Policy Makers.*, document online: <http://www.oecd.org/dataoecd/53/53/34060761.pdf>
37. Patton, W., McIlveen, P. (2009). Practice and research in career counseling and development - 2008, *Career Development Quarterly*, 12, p. 32-33.
38. Patton, W., McMahon, M. (2006). *Career Development and Systems Theory. Connecting Theory and Practice*, Sense Publisher, Rotterdam.
39. Peavy, R. V. (1996). Constructivist career counselling and assessment. *Guidance and Counselling*, 11, p.8-14.
40. Pitariu, H.D. (2004a). Stresul profesional la manageri: corelate ale personalității în contextul situației de tranziție social-economică din România. În: Opre A., *Noi tendințe în psihologia personalității*. Cluj-Napoca, Editura ASCR. 93-123.
41. Pitariu, H.D. (2004b). *Psihologia muncii*, Curs universitar ID.
42. Pitariu, H., D. (2000). *Managementul resurselor umane*, București, Ed., All Beck.
43. Pitariu, H., Costin, A., (1997), *Centrul de orientare școlară și profesională*, Expert, România.
44. Popa, M., (2008). *Statistică pentru psihologie. Teorie și aplicații SPSS*. Iași, Polirom.
45. Preda, M. (2002). *Politica socială românească. Între sărăcie și globalizare*, Iași, Editura Polirom.
46. Radu, I., Miclea, M., Albu, M., Moldovan, O., Nemeș, S., Szamosközy, (1993). *Metodologie psihologică și analiza datelor*, Cluj Napoca, Ed., Sincron.
47. Radu, I. (coord.)(1991). *Introducere în psihologia contemporană*, Cluj-Napoca, Editura Sincron.
48. Reardon, R., Lenz, J., Sampson, J., & Peterson, G. (2000). *Career development and planning: A comprehensive approach*. Pacific Grove, CA: Wadsworth-Brooks/Cole.
49. Reardon, R., & Wright, L. (1999). The case of Mandy: Applying Holland's theory and cognitive information processing theory. *Career Development Quarterly*, 47, p. 195-203.
50. Roșca, Al., Zorgo, B., (1972). *Aptitudinile*, București, Editura Științifică.
51. Rotaru, A., M., (2002). *Consiliere și orientare*, Craiova, Ed. Arves.
52. Salade D.(1998). *Om și profesiune*. Cluj-Napoca, Editura Dokia.
53. Salade, D.(1995). *Educație și personalitate*, Cluj Napoca, Casa Cărții de Știință.

54. Sampson, J.R.Jr., Peterson, G.W., Lenz, J.G., Reardon, R.C., (2000). *A guide to good decision making*, Manuscris of Florida State University.
55. Sampson, J.R.Jr., Peterson, G.W., Lenz, J.G., Reardon, R.C.,Saunders D.E., (1999). *The use and development of Career Thoughts Inventory*, Unpublished manuscris, Florida State University, Tallahassee.
56. Sampson, J.R.Jr., Peterson, G.W., Lenz, J.G., Reardon, R.C.,Saunders D.E, (1996a), *Career Thoughts Invetory*, Profesional Manual, Psychological Assessment Resources, Inc, SUA.
57. Sampson, J.R.Jr., Peterson, G.W., Lenz, J.G., Reardon, R.C.,Saunders D.E., (1996b), *Improving Your Career Thoughts – A Workbook for the Career Thoughts Inventory*, Psychological Assessment Resources, Inc, SUA.
58. Sava, F. (2004). *Analiza datelor în cercetarea psihologică. Metode statistice complementare*. Cluj-Napoca, Editura ASCR.
59. Savickas, M. L., Van Esbroeck, R., & Herr, E. L. (2005). The internationalization of educational and vocational guidance. *The Career Development Quarterly*, 54, p. 77-85.
60. Silvaș, A., (2009). *Managementul carierei. Curs pentru uzul studenților*. Universitatea „Petru Maior” Tg. Mureș.
61. Super, D. E., Savickas, M. L., & Super, C. M. (1996). The life-span, life-space approach to careers. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
62. Super, D. E. (1978). *Dezvoltarea carierei*. În J. R. Davitz și S. Ball: *Psihologia procesului educațional*. București, Eitura Didactică și Pedagogică.
63. Stevenson L., Miclea, M., Opre, A., (2007). *Orientarea în carieră. Ghid pentru profesori*. București, Editura Atelier Didactic.
64. Taylor, L., (2009).Undecided Students and Career Exploration Courses, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Psychologia – Paedagogia, nr.2*, p.29 -41
65. Tomșa, G. (1999), *Orientarea și dezvoltarea carierei la elevi*, București, Casa de Editură și Presă Viața Românească.
66. Vlăsceanu, M., Schein, E.H. (2002). *Managementul carierei*, București, Editura Comunicare.ro
67. Vărăjmaș, E., (2002). *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București.
68. Young, R. A., Marshall, S., & Valach, L. (2007). Making career theories more culturally sensitive: Implications for counseling. *Career Development Quarterly*, 56, p. 4-18.
69. Zăpârțan, M. (1990). *Eficiența cunoașterii factorilor de personalitate în orientarea școlară și profesională*. Cluj Napoca, Editura Dacia.
70. Zlate, M. (coord.). (2001), *Psihologia la răspântia mileniilor*, Iași, Editura Polirom.
71. *** Centrul Euroguidance, (2004). *Cod etic și standarde de calitate în consilierea carierei*, București, Institutul de Științe ale Educației.

72. ***Grupul de lucru al Proiectului „Informare și consiliere privind cariera” – note de curs, 2001.
73. *** *Program PHARE RO 0108 – 01 – Curs de formare regională* – Materiale didactice pentru învățarea centrată pe elev, 2005.
74. ****Revista de pedagogie – Învățământul profesional*, Nr. 11-12/1994, Institutul de Științe ale Educației.
75. ****Revista de pedagogie – Cariera: șansă sau planificare*, Nr. 1-12/1997, Institutul de Științe ale Educației.